

ПРИЈЕГЛЕД

ПРИЛОГ »МАЛЕ БИБЛИОТЕКЕ«

БРОЈ XXIII и XXIV. = МОСТАР 31-XII- 1902. = ГОД. I.

О ЈОВАНУ ЈОВАНОВИЋУ ЗМАЈУ.

— ЛАЗА КОСТИЋ. —

СОМБОР, 1902.

(Наставак)

Како о »Ђулићима« и »Снохватицама« тако и о »баладама« Змајевим ја дословце потписујем Лазино мишљење, које је тако образложено да га ни један будући судија Змајеве поезије не сме игнорисати. Лаза је ту критичар највишег естетског укуса и класичан познавалац духа наше нар. поезије, што ће признати сваки који прочита његове мисли о Краљевићу Марку. Плиткоумна фраза Недићева да Змају угледање на нар. поезију иде само од руке, најбоље је оборена Лазиним приказом толиких красних »Снохватица«.

Та ме фраза изазива да и сам рекнем нешто о певању у духу нар. песме. Недић је мислио да је то певање онда право,

кад вам се уметничка така песма чини као да је народна. Ја мислим да уметничка песма треба увек да се позна као уметничка, а дух је народни онда у њој, ако је тај »дух« уметник у себе примио. »Бисенија« никад не би могла бити срп. народна песма, јер је и сувише плод прекаљене душевности, али је биће, основ срп. нар. духа изражен у њој као ни у једној народној. Ту је оно »човечанско на Србину« што сам једном истакао као мерило националног песника, приказано у највећој дубини својој; а опет субјективно, чисто осећате да је то давно некад сам Змај доживео, па му тек сад нашао израза.

На послетку о политичким песмама Змајевим, због којих се највише устаје на Лазу. Пре свега неистина је, која се повлачи још од говора Лазина у »Малици«, да Лаза *à priori*, позивајући се на познату реч Гетову: *politisch Lied ein garstig Lied!* осуђује политичку поезију Змајеву. Малицијозност је додала како он то осуђује »сад«, а о 25 годишњој прослави Змајевој, хвалио је и сам те, полит. песме. Пре свега у књизи се изреком вели

да она реч Гетова не мора бити »преко-
трупце« истинита, да не погађа увек;
него је »ретка песма Змајева, која може
побити Гетово мишљење о полит. песма-
ма«. Чак се истиче како се V. Hugo бра-
нио од приговора и замерке, што поли-
тизира речима: *L'homme a deux mains* (Чо-
век има две руке).

За тим Лаза не одриче политичким пес-
мама Змајевим њихову »полит.« вредност,
него њихову књижевну. Он, дакле, до-
некле може и »сад« потписати што је
рекао пре 25 година, и са свим оно што
је рекао још пре у песми »Побри Ј. Ј.«
Те песме Змајеве биле су врло добре за
»Жижу« и »Змаја«, биле су врло добре
као уводни чланци у стиху, са тренутним
својим смером, на тренутним и значајем
својим. Али те песме данас, те песме
sub specie aeternitatis, те песме »за књи-
жевност« немају значаја.

Зар не би смешно било, кад би који
од врло духовитих, од Змаја куд и камо
духовитијих, сарадника политичког дела
»Jugend«-а или »Simplicissimus«-а скупио
своје песме, извадио их из листа, из те
њихове органске целине, у којој оне

имају свој специјални смисао, па их, лишене тог специјалног значаја, а без икаквог општег интереса, чак уз најнежнију љубавну лирику пружио читаоцима и потомцима на уживање и чување!

Сведоцба је рђавог укуса ако се политичке песме Змајеве могу читати упоредо с његовим љубавним; ако се једним дахом може хвалити »Тајна љубав« и »Устарабари«. А сведоцба је тоталног естетског неразумевања — ако се политичке песме Змајеве могу назвати »ленима«. Те су песме »ружне« и правдају своју ексистенцију једино тим, што је поезија и естетика нашег доба обухватила и царство ружнога. И као »ружне«, оне остају »песме«.

Много већа им је махна, што оне и као ружне песме немају ни близу оне дубљине, које имају Змајеве лепе песме, његови »Ђулићи« и »Снохватице«.

Змај, који у љубавној лирици стоји уз Гетеа, уз и изнад Хајнеа, у политичкој поезији толико је далеко испод Петефије и Беранжера, колико је борба, коју је он опевао испод оне борбе коју су они певали. Али то није његова погрешка.

Његова је песничка кривица, или да блажије кажем, махна, што се није ни трудио да тој и тако ситничарској борби бар у уметности даде крупнијег значаја. Она је и у његовим песмама остала ситна, дневна борба. Он чак ни ту незнатну борбу није оцртао у њеним најзнатнијим појавама, у њеним најсилнијим маховима и изразима, него како му се ког дана нудила и како му је кад за лист требало, остављајући уметничке сврхе са свим на страну. О Милетићу је бар Змај могао нешто рећи. Па шта би? Једна је песма о њему за децу («15 нов. 1879.») а друга тако шаблонска, шематичка, нека врста бијографије у двадесетак строфа, да ју је могао испевати и Сима Лукин Лазић («О седамдесетогодишњици Св. М.») Прави уметник у специјалном види опште, типско и само ће оне специјалне појаве уметнички обрадити којима се може изразити која страна типског, општег, човечанског. То је Змај јединствено схватио у својим љубавним песмама; у политичким баш никако.

Можда он у први мах и сам није тим песмама давао већег уметничког »значаја«,

него тек кад је видео да се управо те песме највећма допадају и сам је, по оној добро познатој црти неких великана да не познају своју праву вредност, те се залећу и онамо, где их издаје рођена снага, поверовао у вредност и значај њихов.

Али критика ваља да покаже прави значај песников, макар и против самог песника. То је Лаза обилно учинио у својој књизи. Нека ми је допуштено један аргумент његов поткрепити новим погледима. Колико је филистарска туга Змајева за убијеним Царем Ослободномцем («На гробу човека Александра») то је сад већ сваком очевидно. И сам Змај је главну мисао те песме оборио. Он који је написао стих:

»Слобода се стиди кад долази даром«.

Написао је и ово:

»Нераздвојна ј' слава Краљева и ваша
Така слава пада и на народ с више.
Не, не пада већ га у висину диже.

А којом приликом? Шта се то тако епо-

хално догодило, да Змај промене свој првашњи суд о најепохалнијем делу нове историје? Положен је темељ »Витезовцу«, официрском дому! Боље и оштрије ироније не треба.

Али је ли то права истина да је ослобођење руског мужика дошло тек »даром«? Оно је дошло, до душе, свечаним »царским« указом. Али нису ли се за њ борили и морили највећи духови, највећих синова, највећег европског народа — и Пушкин и Гогољ и Тургеев и Достоевски? Та слобода није извојевана куком и мотиком, за њу није проливена крв хиљада по »пустој« земљи. Али та слобода извојевана је слободним, просвећеним духом; за њу је проливена најдрагоценија крв у »плодне« проносиоце људских мисли и идеја, у књиге. И кад би се слободе руске данас увећале, зар би дошле даром кад се за њих бори и страдава дух једног Толстоја, Чехова и др.? Али и да је дарована. Зар је слобода мање дична ако је дар божанског духа и свести, а не грубе силе инстинката распалених било од оних од горе, било од оних од доле? Баш претече модерног соција-

лизма, Мор, Фурије надали се да ће који просвећени монарх увидети савршенство њихових »утопија« и једним указом према њима преустројити друштво. Па ко је још у тој њиховој безазленој вери видео чега зазорног?

Стидно је пак и зазорно за слободу била она извојевана или дарована — ако је пала у део онима који је нису достојни, као што у животу и сувише често бива.

И како то да код Руса, којима је слобода »дарована«, идеја те слободе, као и све велике идеје човечанства и народа имају у великанима своје најистрајније апостоле и проповеднике, у тој земљи »незрелих идеја«, како се изволео изразити госп. Недић? А код нас, гдје је слобода »просијала својим жаром« ни идеја те слободе, нити икоја велика идеја човечанства и народа не само да у уметности нема достојног проповедника, не само да није узрела у нас, него није ни корена ухватила? То је од оних питања, која су сама себи одговор.

Колико је политичка борба наша за »напредније« идеје, мало била израз на-

шег културног напредовања, и то у свом најбољем јеку сведочи на пр. и то, што смо у Угарској од 50—80 године бројно на истом месту стојали, а то ће рећи релативно опадали. Економски смо се тако исцрпили да данас и најконсервативнији елементи пристају уз покрет земљорадничких задруга, да се бар моментано заустави наше даље пропадање. Јавни и друштвени живот тако се развијао да можете у »Календару Матице Српске« читати горку »истину« да ми и немамо друштвеног живота, а јавни нам је живот без икакве идеје.

У књижевности је та, напреднија борба покушала оставити трага после првих и сувише почетничких огледа, у зрељим делима Јаше Томића и у политичкој лирици Змајевој. Али Томић ваљда већ ни сам себе не броји у уметнике; а Змају полит. песме толико увеличавају славу, колико је бесмртном песнику »Горског Вијенца« и »Поласка Помпеја« увеличава упесмљено »гостовање у Трсту« и свим прозаично уздизање цара Николе I.

Политичка песма или је патриотски-политичка, или је социјално-политичка,

или локално- и дневно-политичка. Којих је већа уметничка вредност не мора се изреком спомињати,

Змај нема ни једне песме, која би се могла упоредити с Петефијиним »Talpra magyar« или с Ђуриним »Падајте браћо!« за којима видите милијоне робова свију векова и свију народа. Змај нема ни једне песме налик на израз оног дубоког, философског бола с политичке недаће свог народа као што је Арањева: *Öszszel*; Змај нема ни једне песме, с којом би могао ући у друштво Некрасова, Аде Негријеве и др. И тај исти Змај, који нема ни једне песме оног рода, које би му могле осветлати име у политичкој лирици — има читав безброј песама оног трећег рода, па и ту ретко кад казује конкретну истину ил' мисао, него је умотава у крупне речи. Тим је он сам себи одредио место и значај. Његове патријотске »разумно-хладне« песме, застареле су као што је застарио и »разумно-хладни« а убојити патријотизам из ког су постале. Вредност им је у најбољем случају — историјска.

Велики духови не показују своје ве-

лике особине у свом одношају према ситним приликама дневног живота. Него или прелазе преко тих прилика муком, или ако се обазру на њих, показују оне исте обичне, људске особине, које су потребне сваком човеку да живи на земљи.

Тако и Змај. У одношају свом према дневно-политичким приликама које опева, он не показује своје велике особине; он је ту обичан, свакидашњи човек, партизан не особитог калибра.

За то мислим да се ни најмање не ћу огрешити о своја убеђења, ако дословце потпишем Лазино мишљење да је »мало песама Змајевих, које могу побити Гетов суд о полит. поезији«. Ко буде некад писао књижевну и културну историју наше најближе прошлости, томе ће Змајеве ове песме могу бити материјал, извор; па као сваком историјском извору и њихова је највећа вредност у изворном облику, с прве руке.

Рђаву, мислим, услугу чине Змају они хвалиоци његови, који уверавају чак и њега самог да му је језгро песничког значаја у његовој сатири, његовој политичкој и дидактичној поезији. За то не

би требали да се срде, што је таку исту рђаву услугу учинио песнику и његов најогорченији кудилац, Љ. Недић, сводећи књижевну вредност Змајеву на писца сатира, политичких и дечјих песама.

Да упоредимо за час Недићев суд о Змају с Лазиним. Недић у својој формалистичкој површности види да Змај нема свог карактеристичног »стила«, свог особеног језика. Одатле је за њега готов закључак, да Змај кад нема свог израза, не ће имати ни свог нарочитог, субјективног света осећаја, који би се могао нарочито, особено изразити. Него ће се наслањати на оно што је изван њега, на друге песнике, на мотиве из спољашњег, објективног света.*) Змај би био, према том, објективан, а не субјективан лиричар.

---

*) Примера ради ево неких бројева: У »Другој Певанији« I свеска има свега 135 песама; од ових 35 преведених и »уз слику«; а 32 пригодне, махом епитафи и сличне. Кад узмете да је »Оркан« штампан — чујте и згрозите се г. М. К. Д.! — међу »Ђулићима Увеоцима« већ у првој Певанији, онда је више од половине туђих и никаквих. У првој Певанији: IV. одељак има 25 ориг., 25 прев. и неоригиналних; V 21 прев. и 12 ориг. А тек дечје!

О том би се још могло и говорити, да Недићева аргументација није и сувише детињаста, збркана, конфузна, произвољна, тако да ништа не доказује или баш противно доказује.

Да је Недић ову тезу, јасно исказао, критички разрадио, његова би критика на Змаја, ма и негативна, имала несумњиве, позитивне вредности. Овако она сведочи, шта бива кад се пише о писцу, за којег критичар нема, не може или не ће да има, разумевања.

Са свим супротно Лаза Косић. Он први на примеру потврђује да се не једна песма Змајева може достојно упоредити с најлепшим песмама Гетеа и Хајнеа; да се »Песма о песни« приближује најзнатнијем продукту Шилерове лирике и поред оне сумње у оригиналност њене основне мисли. Али лепо вели Хајне: Узимај, позајмљуј макар и читаве стубове, само сагради цркву. Он први зналачки показује невредност Змајевих »балада«, тих најистакнутијих објективно-лирских његових умотвора. Он први показује да Змајеве »дечје песме«, нису дечје песме, него, рекли бисмо, песме

одраслог, зрела човека за децу, песме пуне поуке, учитељских савета, песме дидактичне, а не песме дечјег душевног света. Као такве, као збирка моралних поука у лакој и за децу, махом, схватљивом облику; оне ће имати вредности и онда кад се до краја изведе, што је у књизи овој само наговештено, т. ј. кад се критички одели лепо од нелепог; преведено, прерађено и уз туђу слику написано од чистог, изворног чика-Јовиног. Он први примером и доказом показује невредност, неестетичност Змајевих политичких песама.

Објективна лирика Змајева, према том, сумњиве је вредности. Змај је онда прави песник, кад је са сасвим одељен од света, кад је најусамљенији, кад је песник љубави, кад је најинтимнији. Не кад изражава спољашњи, објективни свет; него кад открива своју унутрашњост. То значи Лазина фигура, да је Киш онда прави песник, кад »Змај спава« а »славуј пропева«.

И баш зато што Змај у спољашњем свету није свој, није он, није у свом елементу — мора он да тражи најразно-

врсније мотиве, прелазећи с једног на други, тражећи увек оно што ту не може наћи — своје Ја. Онде где стојиш на чврстом темељу, где осећаш да си на својим ногама — ту си сав свој! А где ти се чврстина измиче испод ногу, где те остављају твоје рођене силе, хваташ се за што било, у страху да не изгубиш равнотежу, или у жељи да се вратиш у равнотежу, да станеш на своје ноге, на своју земљу.

Тако је са Змајем — песником политичких песама, песником »балада«, песником »дечјих песама«.

Може бити да Змај у Лазином огледалу не ће никад бити тако популаран, као што је, бар привидно, овај Змај, какав се досад под тим именом замишља. Привидно велим, јер има у Лазиној књизи врло леп докуменат, који илуструје ту привидну популарност. Његово је име популарно, не његова поезија; бар поезија му није тако популарна као његово име; из простог разлога што је његово име потребно да се њим служи у партијској борби нашој.

»Ко не би хвалио Клопштока? Свако.

Ко ће да га чита? Нико. Ја већма волим да ме мање хвале, а више читају» — рекао је Лесинг. То би се могло применити и на Змаја. До душе он се још чита. Али колико их је, који уживају ону праву, вечну, чисту, божанску поезију његову?

Да, Змај у Лазину огледалу не ће бити овако као данас популаран, али он ће у том огледалу бити један од оних духова који ће живети на веке векова, и онда кад данашња популарност и све оно што је чини давно већ постане прича из давнина.

Ово је, као што смо већ рекли, језгра литерарне вредности ове најновије књиге о Змају.

О оним »људским документима« сад не ћемо говорити.

Што би се с чисто литерарне стране могло замерити овој књизи, ево ћу наговестити: Пуна је раштрканог, пуна трагова стварања, постајања — на место збијеног, готовог, створеног. Отуд свугде провирује творац, који не зна мере, сваки час залута »изван граница« и сам се повија под теретом сирових, несрећених

факата. Што сам једном и писцу рекао понављам овде: Он нам не даје као мајстор цело руку својих, него и целу радијоницу своју, цео алат свој, и себе сама. А то је, у најмању руку, сувише. »*Hang zum Unbegrenzten*« и »*zu viel Empirie*«, замерио је Гете Бајрну. А та би се замерка могла применити и на ову књигу.

Због тога је многи не ће ни прочитати, а камо ли проучити. Али ко је проучи, томе ће се труд и жртва душевног мира и телесног одмора, уверен сам, обилно наградити. Јасно ће му бити да је ова и овака борба Лазе Костића за славуја против Змаја и његове војске, борба генија за генија против бројне надмоћи ситних духова, медијокритета, који су под окриљем ружније, тамније стране једног генија успели овладати нашим јавним животом у књижевности и у политици, убијајући нам својом модерном, безможданом, лутковљом блазираношћу смисао за поезију; варварски, као прави бескућници, умртвљујући осећање за лепоте и чистоту српског језика; сужујући нам друштвени и политички хоризонт на интересовање

за појаве, које често имају само уображене, ни дневне вредности.

Онда ће се помирити и с оним листовима ове књиге, који му се у први мах училили излишни, па и не на свом месту.

Крушевац.

Др. Светислав Стефановић.

ИЗ ЛИСТОВА

+ 34 број »Српске Домаје« доноси пјесму у славу »Дру Змају Јовану Јовановићу« од Славка Милетића.

+ 12 свеска »Кола« доноси од Симе Матавуља »Седница Женског Добротворног Друштва«. Исту је тему обрадио и Милан Недељковић у пошљедњој години »Зоре« под натписом »Наша женска задруга«.

+ Из »Литерарног Еха« преведен је чланак о Бјернстјерну Бјернсону што га је написао Франц Дидерих.

+ У 23 и 24 свесци »Срђа« штампао је Тавријски из својих биљежака и импресија »У сутону«.

+ Први број сарајевске »Наде« доноси причу Иве Ћипика »Писари«. Прича ће се свршити у наредном броју.

+ О »Сјенама« Владоја С. Југовића доноси »Коло« оцјену коју завршује ријечима да српска књижевност добива један нови приповједачки

таленат, који, рационално његован, може дати много лијепих ствари.

+ В. Богишић завршио је у »Срђу« своја приопћења и објашњења под натписом: »Једна руковет из Вукове преписке«. Ова писма Вуку много што шта објашњује из доба његова значајна рада.

+ Дан. А. Живаљевић завршио је своју оцјену на »Лажни цар Шћепан мали; на 65 свеску Српске Књижевне Задруге.

+ Ник. Н. Николајевић превео је у 45 бр. »Срп. Књ. Гласника«: »Гозбу«, друштвену слику из IV вијека послје Христа, од Дим. Мерешковског.

+ 21 и 22 број »Босанске Виле« доноси слику и животопис »Димитрија Цветковића« проте округа пиротског.

+ Ник Т. Јанковић написао је у »Срђу« слику из варошког живота »Залутао« а у »Колу« слику из канцеларије »Докле«.

+ »Срђ« доноси од Ги де Мопасана »Први снијег«.

+ У пошљедњој свесци »Срп. Књ. Гласника« завршени су раније започети радови: »Женидба Пере Карантана« од Свет. Ђоровића, »Србија, Бугарска и Арбанашко питање« од Свет. Ст. Сићића и »Лепа варош« од С. Ч. Зорића.

+ »Трговински Гласник« у свом 259 броју о. г., пишући о Змајевој 70 годишњици под натписом »Племенит предлог«, каже ово: »Поводом седамдесетогодишњице нашега пјесника Змај-Јована Јовановића изнијет је у »Срп. Новостима« приједлог, да се тај дан овјековјечи »Фондом за издавање дјечијег листа »Невена«.

Српчад могу с правом називати Змаја својим пјесником. Читаве генерације, данас већ људи, чули су за Змајево име поводом његових пјесама, које су још као дјеца слушали или читали. И кад би сад сваки од њих постао претплатник »Невена«, створио би се фонд, који би за вјечита времена осигурао и даље изилажење том дјечијем листу. Тако исто из тог фонда могле би се с времена на вријеме издавати дјечије пјесме чика Јовине, приређивати илустрована издања тих пјесама тако, да би први пјесник, за кога би свака будућа генерација дјечија дознала, био чика Јова. Он би остао вјечити љубимац Српчади. Тим фондом могла би руковати Матица Српска у Новом Саду. Фонд нека носи Змајево име, а на »Невену« нека вјечито стоји »Чика Јовин лист«.

+ Из »Бранкова Кола« оштампана је збирка приповиједака »Успомене једног Паланчанина«, од Селимира Трипковића. У овој збирци су оштампане: »На силу књижевник«, »Први концерт«, »Дон Кихат у Врапчанима«, »Туђа кост« и »Хвала песми«.

+ У 22 броју »Босанске Виле« завршена је прича Максима Горког »Мој сапутник«, у пријеводу Милана Матића.

+ М. И. превео је у »Колу« из »Слована«, расправу »Млада словеначка лирика«.

+ Драгомир Брзак доноси у »Бос. Вили« нову једну слику из свог биљежника »Сирота Богиња Талија«. Ово је једна слика из овеће серије од које је »Мала Библиотека« донијела неколико свезака под насловом »У комисији«.

+ Први пут се јавља у »Колу« млади почетник Владимир Ђоровић, са пјесмом »О, Циганко!...« Владимир је брат Свет. Ђоровића.

+ Душан Томинџић штампао је у пошљедњој свесци »Срђа« двије своје пјесме: »Два стручка« и »Невјерничин уздах«.

+ »Меценат Барон Цојс« зове се расправа Андре Гавриловића што је изишла у првој децембарској свесци »Кола«.

+ Јован Максимовић написао је у »Колу« опширнију оцјену на »Божје људе« од Борисава Станковића. Из ње вадимо нека мјеста: »Г. Станковић за свој лијепи углед, који ужива у српској литератури, има да захвали само свом исконски снажном таленту, својој до генијалности развијеној моћи опажања и ванредној, у нас до сад незнаној, вјештини, да својима по правосходству поетичким градивима да строго умјетничку одећу.... Г. Станковић је у једном тренутку уочио све што је умјетнички важно, на посматраном објекту. Но његову радљиву моћ посматрања привлачи више приједмета на један мах, он види поезију у свему, што је око њега, те нема много времена на расположењу, да се задржава код првог приједмета. Он се труди да га у тренутку ока опише, притврди на платну, да му не би други, тако исто важни поетички приједмети умакли. Тога ради, он на опис приједмета не троши много боја, премда боја има много, и све нових, у нас до сад невиђених и нечувених. Његов је колорит свјеж, крјепак, увијек нов, индивидуалан и не боји се никаквих тешкоћа. Нека су ниансе ма како необичне, неуочљиве — Станковић ће на својој палитри или наћи или створити одго-

варајућу боју — и пред вас излази слика, чаробна, свијетла, и увијек разумљива, премда је до сад није било у српској поезији.

+ В. Ј. И. донио је у „Колу“ одбрану на „Мале приче“ Јанка Веселиновића против оцјене Павла Поповића у „Срп. Књ. Гласнику“. Ово као да је у пошљедње вријеме први покушај да критичар устаје у одбрану неког писца против другог критичара. До сада се или заједнички нападао или свако свој суд рекао и са пуним га ауторитетом сматрао као „пошљедњу ријеч“. Оваке полемике ако не зађу у личну зађевицу дале би јачег живота нашим књижевним приликама. У истом броју „Кола“ обзире се уредник на одбрану М. Недељковића у „Бранкову Колу“, гдје је г. Недељковић одбио од себе да је сам о свом „Прелому“ дао неповољну оцјену у „Летопису“, него да је на основу оцјене Ј. Скерлића написао како му је роман од критике оцијењен. Уредник „Кола“ одговара му сад на то доказујући прво мишљење свога листа.

+ „Коло“ доноси ову вијест: „Загребачки „Vienas“ опет се реформише. Од нове године њега више не ће издавати Матица Хрватска, која задржава само власиштво „Вијенца“ а издавачи и уредници биће му Љубомир Бабић-Ђалски и др. Миливоје Дежман. Њима ће Матица Хрватска давати за „Вијенац“ годишњу помоћ од 8.000 круна. Што се тиче самог уређивања листа напомиње се да су се нови уредници обвезали уговором „да ће „Вијенац“ забавним и поучним садржајем у опште одговарати досадањим предајама хрватске књиге колико у устаљеним народно-културним идеалима, толико у естетичким

и етичким назорима“. — Дојакошњи уредници, д-р Босанац, и др. Шеноа, опростили су се са „Вијенцем“, и из њиховог опроштаја видимо, да је „Вијенац“, и поред обилате Матичине помоћи, био у дефициту. Новим уредницима повјерен је „Вијенац“ за годину дана.

+ „Срђев“ оцјењивач **Илић** доноси у својој оцјени на књигу „Iz dekadence“ између осталог и ове редове: „Из ове се књиге види, да писац врло добро познаје наше домаће околности, колико у садашњости, толико у прошлости Боке. Књига је врло занимљива. Језик му је чист уз неке дијалектичне ријечи, протумачене од истог писца, а приповиједање му је слатко и лако, без икаквог напрезања. Ми топло препоручујемо ову лијепу књигу нашим читаоцима, јер ће у њој наћи угодне насладе и лијепе забаве, а још ће се боље упознати са приликама у Боки, које на жалост и данас битишу“.

+ У „Колу“ завршене су биљешке с пута кроз Арбанасе 1894 године „С Косова на сиње море“ од Бранислава Ђ. Нушића.

+ „Српска Домија“ штампа драму Мориса Метарлинка „Слепци“.

+ Алекса Шантић написао је у „Колу“ красну хумористичну пјесму „Хаџи-Патак“, а приказао је Милу Павловићу.

+ Вид Вулетић-Вукасовић написао је у „Колу“ дубровачку причу „Ремедија“.

+ Проф. Ј. Михајловић написао је за 12 свеску „Кола“ скицу о „Веровању у месечев утицај“.

+ Изишао је у „Колу“ и свршетак приче Јанка Веселиновића „Неприлика“.

КРОНИКА

+ Ђорђе Милошев Мартиновић издаје своје „Прве пјесме“ и позива на претплату читалачку публику. У свом предговору пјесама вели: „Ја сам свој; ово неколико пјесама, — то су моја рођена дјеца; за то су ми драга. Ја нијесам ишао далеко, да се у Гангесу купљем, нити сам ишао у Алхамбру, да у њој научим пјевати. Не, ја сам лутао сам кроз душу своју. Мени не треба нико, нико да осјећа за ме — до мене сама... Почео сам. Нико ме не може застрашити на томе путу, јер то није пут славе, — то је пут љубави к човјечанству!... За сада доста, а сад допусти, драги читаоче, да поспратим пјесме своје.... Хајте, моје пјесме, међу људе — ви немате старије браће, која ће вас препоручити. Намјерићете се на многог, који ће вас покудити. Биће међу тијем осудама доста правијех — јер ви имате погрјешака. Намјерићете се на оног, који ће вам се наругати — тога не слушајте; на многога, који ће се насмијати вама — тога презрите, а намјерићете се на човјека, који ће озбиљно казати погрјешке ваше — тога саслушајте добро, дођите к мени и кажите ми“. Претплату ваља слати на адресу пишчеву у Почитељ. Херцеговина. Цијена је књизи 1 круна. Пјесме ће скоро бити и штампане.

+ Уредништво „Илустрованог Малог Свијета“ издало је овај позив из кога видимо нека

мјеста: „Одавно се осјећала потреба, да се у овијем српским земљама покрене дјечији лист тијем прије, што српчићи у овом крају немају свога српскога листа, који би им будио српску свијест, допуњавао школско звање, и упућивао их да буду добри и честити људи. Да би тој потреби донекле удовољили, посавјетовали смо се са мјеродавним личностима из народа и од Нове године 1903. покрећемо овдје, у Сарајеву, дјечији лист под насловом „Илустровани Мали Свијет“ мјесечник за дјецу. Смјер је листу: да згодном лектиром утврђује у подмлатку српском идејале, да износи златну прошлост српску, да његује народне обичаје и по могућности да доноси ствари из свију грана науке“. Зашто се поред осталих дјечјих листова који су добри покреће и овај, уредништво овако разлаже: „Имамо их ваљанијех, али потреба, која нас је навела да издамо „Илустровани Мали Свијет“ особите је природе. Српски народ у Босни и Херцеговини и по карактеру и по строју душевнога живота за себе је један тип, један дио, једна грана српскога народа, у којему је још чиста народна крв и у којему још сија чисто сунце народнога духа. Па да се тај српски народни дух у овијем српскијем покрајинама не би засуо туђинским муљем, треба му принављање из отворених врела нашега народнога живота у прошлости и садашњости, па да временом сине потпуна слика нашега историјског развитака. Производи ума нашега народа морају носити на себи знакове свога типа, што ће лијепо пристајати да буде потпунија културна зграда народа српскога. У то име отварамо поље за радњу умова Срба бо-

санско-херцеговачких у томе правцу. Нека се у „Малом Свијету“ огледа свијет свију и старих и млађих снага, мисли и осјећаји нашега народа на овијем странама. „Илустровани Мали Свијет“ доносиће производе лијепе књижевности у везаном и невезаном слогу, као: разне поетске саставе умјетне и народне, пјесме лирске и епске, драматска дјела, приповијетке умјетне и народне, изворне и преведене. Доносиће описе српских мјеста, разне поучне чланке из српске прошлости и садашњости, животописе српскијех знаменитијех људи, исправке из српскога језика и разно градиво за боље познавање наше прошлости. Међу осталијем вјерно ће биљежити све, што се појави у српској књижевности. — „Илустровани Мали Свијет“ излазиће у Сарајеву, у мјесечним свескама од два табака. Годишња му је цијена за Босну и Херцеговину, Аустро-Угнрску, Црну Гору, Србију и Турску четири круне. Претплата се прима и тромјесечно 1 Кр. и полугодишње 2 Кр. Скупљачи претплате добијају сваки седми број награде за свој труд. Уредник је листу Шпиро Боцарић, академски сликар, а одговорни уредник и власник Сава Савић, посједник. Уредништво је у у Сарајеву, Апелова обала, број 42.

+ „Балканска Царица“ Као издање *Světové knihovny*“ изишао је у Прагу чешки пријевод овог спјева Кнеза Николе, а превео га Јозеф Кубле. Овај пријевод хвале чешки листови и веле, да су неке лирске сцене управо мајсторски преведене.

+ Нобелову награду за књижевност добио је ове године Теодор Момзен, њемачки историк.

+ Новица Ј. Николић издао је овај Књижевни оглас: Дао сам у штампу другу књигу мојих пјесама под насловом: „Цвијеће са Хума“. Ове сам пјесме посветио Његовом Височанству Књазу Петру, Великом Војводи Захумском. Књига ће изнијети 5 штампаних табака у осмини, а цијена јој је само 1 круна. Књига ће готова бити најдаље до конца јануара 1903 године; а дотле молим све моје пријатеље, познанике и љубитеље лијепе књижевности, да би се заузели око скупљања претплате. За свако 10 претплатника дам један скупљачу један егземплар на дар, а књижа-рама обичан рабат. Претплату ваља слати на моју адресу у Никшићу Црна Гора (Montenegro) а претплатници добиће књигу без другијех трошкова.

+ Руском пјеснику Гогољу намјеравају у Полтави подићи споменик приликом стогодишњице рођења му а то је 1909, 1 априла.

+ Од Дорпатског универзитета изабран је Толстој за почасног члана.

+ Од нове године почеће излазити у Биограду нов лист „Трезвеност“ као орган „Друштва за сузбијање алкохолних пића“. Лист ће излазити мјесечно. Први ће број изаћи на Нову Годину. Цијена ће му бити за нечланове 2 дин. годишње, а чланови ће га добијати бесплатно.

+ Изишла је из штампе књига „О политичким реформама у Старој Србији и Македонији“, од Аце Станојевића.

+ У Великој Кикинди почео је од октобра да излази „Народни Гласник“ у штампарији Јов. Радака а под уредништвом Нике Станкова.

+ Књижарница С. Угреновића прештампава, у свескама, сензациони роман из американског живота који излази у подлистку »Српских Новости«, а зове се »Дедектив Берн«. Што тај роман излази у »Српским Новостима« да се још и разумијети, ама зашто се засебно оштампава и зашто баш у нашим крајевима — то је већ теже схватити.

+ Оштампана је из »Дела« расправа д-ра Божидара Марковића »Поновно суђење у кривичном поступку«.

+ Г. Иван Иванић ради на биографији свог таста Дон Ивана Мусића, херцеговачког усташе у 1875—1878 години, те моли да му се пошаљу податци о њему, ако би их ко имао. Адреса: Ivan Ivanitch, vice-consul de Serbie — Uskub, Turquie d' Europe.

+ Као 102 књига Задужбине Петра Коњевића штампан је »Свети Сава« архиепископ српски и просветитељ. Читанка за народ, написао: протопрезвитер Јован Вучковић. Цијена 10 новч.

+ Изишла је из штампе књига »Iz dekadence«, албум слика од Поднапољског. Цијена је књизи 1 круна а може се добити код Вицка Трипковића, професора у Сплету.

+ Браћа М Поповић оглашују ново издање »Девојачке клетве« од Љубинка. Ова је слика из народног живота у четири чина са пјевањем. Цијена јој је 40 нов.

+ Досадањи уредник Љубљанског »Звона« А. Ашкерц одступио је, а уредништва се примио др. Фр. Збасник.

+ Изашао је из штампе у прерађеном и знатно попуњеном шестом издању »*Meyers Grosses Konversations-Lexikon*«, који садржи више од 148,000 разних чланака, тумачења и упутства, више од 18,240 страна текста, са 11,000 илустрација, мапа и планова у тексту, као и 1400 илустрованих таблица (међу овим 190 у бојама израђених и 300 посебних у прилогу), најзад 130 прилога уз текст. Овај је лексикон у 20 књига, повезаних у полу кожи. Цијена је свакој свесци 12 круна. У 320 недјељних свезака по 60 потура. За поближе обавијести, проспекте и наруџбу, треба се обратити Издавачкој Књижарници Пахера и Кисића у Мостару. — Ко има старо издање овог лексикона, може га замијенити са новим, уз одређене услове.

+ Оштампана је у засебну књигу расправа Љубе Стојановића »Старе српске штампарије«.

+ Књижара Браће М. Поповића у Новом Саду, издала је ове српске музикалије: »Три српска кола« (бачко, банатско и сремско) за гласовир у двије руке. »Десет српских пјесама за виолину« уз лаку гласовирску пратњу (Весела је Србадија — Лепа Пава — Каралиме — Дјевојчица Ружу брала — Младо пастирче — Дјевојка соколу зулум учинила — Смиљ Смиља — Тиха ноћи — Вино пије Дојчин Петар). »Пет српских народних игара« за виолину уз врло лаку гласовирску пратњу (Сељанчица — Шумадинка — Заплет — Зајечарка — Неготинка). »Пет српских народних игара за гласовир (Сарајевка — Ајд' на лево браца Стево — Хајде мало дѣре — Не да гривне — Кокоњиште). »Српска четворка (кадрил)«, састављена од српских пје-

сама, за гласовир у двије руке с потписаним текстом пјесама.

+ Др. Тих. Р. Ђорђевић од нове године по ново ће покренути »Караџића« с том разликом што сада неће излазити у мјесечним него у тромјесечним свескама од 4—6 табака.

+ Joachim der Schmuggler зове се приповијест, што је превео на њемачки г. М. Сарделић. Ово је прича М. Цара: »Аћим Криумчар«.

+ Познати научењак Алфред Јенсен издао је у Штокхолму код штампарије Ivar Haeggströms збирчицу сонета под натписом »Sonetter frau Adria«, у којој између осталијех имају два сонета која се тичу околице дубровачке.

ЛИСТАК

»Моћ пјесме«. О пјевачу Чарлсу Стенлију прича један енглески лист ово: Кад је прије неколико година путовао Стенли са неколицином својих пријатеља по Мексици, ухвати га разбојници, па, како није могао да исплати захтијевану велику откупнину, одведу га у гору. Пјевач ни најмање није духом клонуо, те о вечери запјева једну пјесму, која се четовођи тако допала, да је стао молити га, да је отпјева још једаред. Стенли му на то рече, да ће му учинити по вољи, ако у награду за то заједно с друговима добије слободу. Па је онда пјевао тако лијепо, да су разбојници

пустили и њега и његове пријатеље. Слично је прошао и покојни Јосиф Мас, кога су у лову на биволе ухватили Индијанци и одвели у свој око. Кад већ није знао, како да се спасе, упозори га његов заједно с њим заробљени друг на моћ пјесме. Мас онда стане пјевати из опере једну арију за другом и занесе Индијанце тако, да су му одријешили узице и стали наваљивати на њ, да настави. Мало по мало успава његов глас једног по једног, те се он с другом лијепо уклони. Познати свјетски тенориста Маријо дошао је једаред са свога дивнога гласа у врло чудне прилике. Путујући по Шпанији са својим друговима, падне шака Циганима, који су туда харали. Кад су затражили од њега откупнину, одговори он тако ђаволасто отпјеваном импровизованом пјесмом, да га Цигани једногласно — изберу за шефа. Пјевач дипломатски пристане на то, но сјутра дан пође му за руком те умакне. Другом приликом опет, кад се у Мадриду доцкан враћао из позоришта, ухвати га полиција, која је од њега мислила, да је неки политички незадовољник. Узалуд се он клео, да је тај и тај, детективи га одведу пред шефа полиције, који се само смијешно, кад је славни пјевач и њега почео да увјерава

да није никакав грјешник. Љутећи се замоли најзад Маријо, да извјести његове пријатеље, али је шеф полиције само дрмао главом и најпослије примјети, да би гласом својим најбоље могао доказати, да истину говори, кад би заиста био оно, што каже да је. Марио приста да и запјева, те послије десет минута би пуштен уз многа извињења. Кад је пјевачица Гризи са неколико других дама путовала у Париз, уђе успут на малој некој станици у кола неки човјек, из чијега се чуднога понашања и усплахирености могло одмах видјети, да је опасна луда. Сви се запањили од страха, само је Гризи остала прибрана, те је запјевала красну пјесму. Одмах се луда смирио, јер му је сву пажњу заузео дивни глас, те је тако био миран до прве станице, гдје су га опет ухватили. Послије се дознало, да је побјегао из луднице и тражио кога да убије. „Г. Ц.“

Администрација »Мале Библиотеке« одужила се својим претплатницима, за то моли све оне претплатнике који своју претплату не измирише, да то учине одмах, након примитка ове задње свеске.

Ко дужну претплату не подмири, биће једарен опзоменут, а након тога суду тужен.

Издање в штампа издавачке књижарнице и штампарско-умјетничког завода Пахера и Крота у Мостару.

